

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૨૧] ૬ એસ.સી.આર ૧૮૪

કંચન શર્મા

વિરુદ્ધ

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય

(ફોજદારી અપીલ નં.૧૦૨૨/૨૦૨૧)

સપ્ટેમ્બર ૧૭, ૨૦૨૧

[ન્યાયમૂર્તિશ્રી આર. સુભાષ રેડ્ડી અને ન્યાયમૂર્તિશ્રી ઋષિકેશ રોય]

ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ – કલમ ૩૦૬ – મૃતક (ફરિયાદીનો ભાઈ)
અપીલકર્તાના ઘરે ગયો અને તેના ખિસ્સામાં રહેલી નાની બોટલમાંથી ઝેર કાઢીને
પી લીધું – અપીલકર્તા વિરુદ્ધ આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ અને એસસી-એસટી

એક્ટની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળ કાર્યવાહી – હાઈકોર્ટે સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળની અપીલકર્તાની અરજી ફગાવી દીધી – અપીલ પર, ઠરાવવામાં આવ્યું: માત્ર એટલા માટે કે મૃતકે અપીલકર્તાના ઘરની સામે ઝેર પીધું, તે પોતે જ અપીલકર્તાનો મૃતક સાથેનો કોઈ સંબંધ સૂચવતું નથી – આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ ના અર્થમાં અપીલકર્તાએ મૃતકને આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેર્યા હોવાનો આક્ષેપ કરવા માટે બિલકુલ કોઈ સામગ્રી નથી – એસસી-એસટી એક્ટની કલમ ૩(૨) (૫) હેઠળના કથિત ગુના અંગે પણ, અપીલકર્તા અને પરિવારના અન્ય સભ્યોએ મૃતકને જાતિસૂચક શબ્દો કહીને અપમાનિત કર્યા હોવાના અસ્પષ્ટ અને પાયાવિહોળા નિવેદન સિવાય, કથિત ગુનાના કોઈપણ તત્વોને આકર્ષવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી – અગાઉ, અપીલકર્તા અને તેના પિતાએ પોલીસ સ્ટેશનમાં જઈને મૃતક વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરી હતી કારણ કે તે સતત અપીલકર્તાને ફોન કરતો હતો અને એવી ધમકી આપતો હતો કે જો તેણી તેની સાથે લગ્ન નહીં કરે તો તે મરી જશે – આ બાબતને ધ્યાનમાં લેતા અને આઈપીસીની કલમ ૧૦૭ ના અર્થમાં કોઈપણ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ અને એસસી-એસટી એક્ટની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળ કાર્યવાહી કરવા માટે કોઈ આધાર નથી – કોઈપણ વિશ્વસનીય સામગ્રી વિના અપીલકર્તાને ફોજદારી ટ્રાયલનો સામનો કરવા માટે મજબૂર કરવા એ ન્યાયની મજાક ગણાશે – હાઈકોર્ટે સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળની અપીલકર્તાની અરજી ફગાવી દેવામાં ભૂલ કરી છે – અપીલકર્તા વિરુદ્ધનો કોન્સિડરેશન ઓર્ડર (નોંધ લેવાનો

આદેશ) (બિન-જમીનપાત્ર વોરંટ) તેમજ આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ અને એસસી-એસટી એક્ટની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળની કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવે છે - અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૯ - કલમ ૩(૨)(૫) - ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ - કલમ ૪૮૨. ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ - કલમ ૩૦૬ - આત્મહત્યા માટે દુષ્પ્રેરણ - આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરવા અથવા મદદ કરવા માટે આરોપી તરફથી કોઈ સક્રિય પગલાં વિના, કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે કોઈને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં - કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે કોઈપણ વ્યક્તિ વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવા માટે એવા સક્રિય અથવા પ્રત્યક્ષ કાર્યની જરૂર છે કે જેનાથી મૃતક પાસે આત્મહત્યા કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ ન બચે અને તે કાર્યનો હેતુ મૃતકને એવી સ્થિતિમાં ધકેલવાનો હોવો જોઈએ કે તે આત્મહત્યા કરે. ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ - કલમ ૪૮૨ - હાઈકોર્ટ, તથ્યોના આધારે, માત્ર એવું તારણ નોંધીને કે 'હકીકતલક્ષી વિવાદોને ધ્યાનમાં લેતા, કલમ ૪૮૨ હેઠળની પિટિશનમાં આનો નિર્ણય લઈ શકાય નહીં', અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી ફગાવી દેવામાં ભૂલ કરી છે - અપીલકર્તા વિરુદ્ધનો કોન્ઝિઝન્સ ઓર્ડર તેમજ આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ અને એસસી-એસટી એક્ટની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળની કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવે છે - ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ - કલમ ૩૦૬ - અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૯ - કલમ ૩(૨)(૫). શબ્દો અને

શબ્દસમૂહો – દુષ્પ્રેરણ – અર્થ – ઠરાવવામાં આવ્યું: ‘દુષ્પ્રેરણ’ માં વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાની અથવા કોઈ કાર્ય કરવામાં વ્યક્તિને ઈરાદાપૂર્વક મદદ કરવાની માનસિક પ્રક્રિયાનો સમાવેશ થાય છે.

અપીલ મંજૂર કરતા, અદાલતે ઠરાવ્યું:

૧. ફરિયાદી અને અન્ય સાક્ષીઓના સ્વ-સેવારત નિવેદનો સિવાય કે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે મૃતક અપીલકર્તા સાથે પ્રેમમાં હતો, તે દર્શાવવા માટે અન્ય કોઈ સામગ્રી નથી કે અપીલકર્તા મૃતક સાથે કોઈ સંબંધ જાળવી રહ્યો હતો. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઘટનાની તારીખે મૃતક અપીલકર્તાના ઘરે ગયો હતો અને તેણે પોકેટમાં રાખેલી નાની બોટલમાંથી ઝેર બહાર કાઢીને તેનું સેવન કર્યું હતું. માત્ર એટલા માટે કે તેણે અપીલકર્તાના ઘરની સામે ઝેર પીધું હતું, તે પોતે જ મૃતક સાથે અપીલકર્તાનો કોઈ સંબંધ સૂચવતો નથી. ‘પ્રોત્સાહન’ માં વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાની અથવા ઈરાદાપૂર્વક વ્યક્તિને કોઈ વસ્તુ કરવામાં મદદ કરવાની માનસિક પ્રક્રિયાનો સમાવેશ થાય છે. આરોપી તરફથી આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરવા અથવા મદદ કરવાના કોઈ સકારાત્મક કૃત્ય વિના, આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ હેઠળ કોઈને પણ દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે કોઈપણ વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરવા માટે, એવા સક્રિય અથવા પ્રત્યક્ષ કૃત્યની આવશ્યકતા છે જેણે મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે મજબૂર કર્યા હોય, જેનાથી

તેમની પાસે અન્ય કોઈ વિકલ્પ ન બચે અને તે કૃત્યનો ઈશદો મૃતકને એવી સ્થિતિમાં ધકેલવાનો હોવો જોઈએ કે જેના પરિણામે તેમણે આત્મહત્યા કરી. રેકૉર્ડ પર એવું દર્શાવવા માટે કંઈ પણ નથી કે અપીલકર્તા મૃતક સાથે કોઈ સંબંધ ધરાવતી હતી અને વધુમાં, આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ ના અર્થમાં અપીલકર્તાએ મૃતકને આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેરી હોવાનો આક્ષેપ કરવા માટે બિલકુલ કોઈ સામગ્રી નથી. અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૩(૨)(પ) હેઠળના કથિત ગુનાના સંબંધમાં પણ, અપીલકર્તા અને પરિવારના અન્ય સભ્યોએ જાતિસૂચક શબ્દો ઉચ્ચારીને મૃતકને ગાળો આપી હોવાના અસ્પષ્ટ અને પાયાવિહોણા નિવેદન સિવાય, રેકૉર્ડ પર એવું કંઈ નથી જે આ કથિત ગુનાના કોઈ પણ તત્વોને આકર્ષી શકે. [પેરા ૯] [૧૯૯-એફ-એચ; ૨૦૦-એ-સી]

૨. હકીકતમાં, અગાઉ જ્યારે મૃતક અપીલકર્તાનો પીછો કરી રહ્યો હતો, ત્યારે અપીલકર્તા તેના પિતા સાથે પોલીસ સ્ટેશનમાં ગયો હતો અને મૃતક દ્વારા અપીલકર્તાને કરવામાં આવતા ફોન વિશે ફરિયાદ કરી હતી. એસ.આઈ. ના નિવેદન પરથી આ જ વાત સ્પષ્ટ થાય છે. નોંધાયેલા તેમના નિવેદનમાં તેમણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે અપીલકર્તા સાથે પિતા પોલીસ ચોકી પર ગયા હતા અને મૃતક સામે ફરિયાદ કરી હતી, જે સતત અપીલકર્તાને ફોન કરતો હતો અને પ્રસ્તાવ મૂકતો હતો કે તેણીએ તેની સાથે એવી ધમકી સાથે લગ્ન કરવા જોઈએ કે

અન્યથા તે મરી જશે.રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી આવી સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને અને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૦૭ ના અર્થમાં કોઈ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તા સામે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૭૬ અને અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૯ ની કલમ ૩ (૨) (૫) હેઠળ કથિત ગુના માટે આગળ વધવાનો કોઈ આધાર નથી. અપીલકર્તાને કોઈપણ વિશ્વસનીય સામગ્રી વિના ફોજદારી સુનાવણીનો સામનો કરવા માટે દબાણ કરવું એ ન્યાયનો ઉપહાસ હશે. [પેરા ૧૦] [૨૦૨-એફ-એચ; ૨૦૩-એ]

૩. તેને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તા દ્વારા કલમ ૪૮૨, સી. આર. પી. સી. હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને નકારી કાઢવામાં ભૂલ કરી છે અને માત્ર એ તારણ નોંધ્યું છે કે તથ્યાત્મક વિવાદોને ધ્યાનમાં રાખીને તેનો નિર્ણય કલમ ૪૮૨, સી. આર. પી. સી. હેઠળની અરજીમાં કરી શકાતો નથી. [પેરા ૧૧] [૨૦૩-એ-બી]

૪. કલમ ૪૮૨ સી. આર. પી. સી. હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવે છે અને અપીલકર્તા સામે સંજ્ઞાનાત્મક આદેશ/એન.બી.ડબલ્યુ. તેમજ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૬ અને અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની

કલમ ૩ (૨) (પ) હેઠળ ગુનાથી ઉદ્ભવતા વિશેષ સુનાવણીની કાર્યવાહીને રદ કરવામાં આવે છે, જે વધારાના જિલ્લા અને સત્ર ન્યાયાધીશ/વિશેષ ન્યાયાધીશ (એસ. સી. અને એસ. ટી. અધિનિયમ) ની અદાલતમાં બાકી છે. [પેરા ૧૨]
[૨૦૩-બી-સી]

ચિત્રેશ કુમાર ચોપરા વિરુદ્ધ રાજ્ય (એન.સી.ટી. દિલ્હી સરકાર); અમાલેન્દુ પાલ ઉર્ફે ઝાંટુ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય; એસ.એસ. છીના વિરુદ્ધ વિજય કુમાર મહાજન અને અન્ય; અને રાજીવ થાપર અને અન્ય વિરુદ્ધ મદન લાલ કપૂર – આ ચુકાદાઓ પર પર આધાર રાખ્યો હતો.

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન:ફોજદારી અપીલ નં.૧૦૨૨/૨૦૨૧.

અલ્હાબાદ ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચર દ્વારા 'એપિલિકેશન અંડર સેક્શન ૪૮૨' નંબર ૨૭૬૬૨/૨૦૧૯ માં તારીખ ૧૮.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

સંચિત ગાર્ગા, અપીલકર્તાના વકીલ.

અવિરલ સક્સેના, સર્વેશ સિંહ બઘેલ, પ્રતિવાદીઓ માટે વકીલો.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિશ્રી આર. સુભાષ રેડ્ડીએ આપ્યો હતો.

૧. પરવાનગી આપવામાં આવી.

૨. આ ફોજદારી અપીલ અરજદાર દ્વારા અરજી નં.૨૭૬૬૨/૨૦૧૮ માં દાખલ કરવામાં આવી છે, જે અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૮.૦૭.૨૦૧૮ ના આદેશથી વ્યથિત છે, જેમાં ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી તેમની અરજીને ફગાવી દેવામાં આવી છે.

૩. તારીખ ૧૧.૦૫.૨૦૧૮ ના રોજ, વિજયદીપ (ફરિયાદી અને મૃતકનો ભાઈ) ની ફરિયાદ પર મેરઠ જિલ્લાના ટી.પી. નગર પોલીસ સ્ટેશનમાં કેસ ક્રાઈમ નંબર ૨૭૮/૨૦૧૮ હેઠળ એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી હતી. આ ફરિયાદ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૮, ૩૦૨ અને અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૮ (ટુંકમાં ‘અધિનિયમ’) ની કલમ ૩(૨)(પ) હેઠળ નોંધવામાં આવી હતી, જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે તેના ભાઈ વિકાસ (મૃતક) ને અપીલકર્તા – કાંચન શર્માએ તારીખ ૦૪.૦૫.૨૦૧૮ ના રોજ તેના ઘરે બોલાવ્યો હતો.તે સમયે તેનો ભાઈ પીવીએમ લોજિસ્ટિક કંપનીમાં ફરજ પર હતો અને આવા કોલ પર તે

અપીલકર્તાના ઘરે ગયો, જ્યાં અપીલકર્તાના પિતા, માતા અને બહેન તેના ભાઈને મળ્યા અને બધાએ તેના ભાઈને જાતિવાદી દુર્વ્યવહાર કર્યો અને તેને બળજબરીથી ઝેર આપ્યું અને પરિણામે તેનો ભાઈ બેભાન થઈ ગયો. ફરિયાદીએ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે તેના ભાઈને હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો અને હોસ્પિટલની બેદરકારીને કારણે તેનું મૃત્યુ થયું હતું.

જ. શરૂઆતમાં અપીલકર્તા, તેના ભાઈ અને બહેન સામે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૨૮, ૩૦૨ અને કાયદાની કલમ ૩ (૨) (વી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે એફ. આઈ. આર. નોંધવામાં આવી હતી. તપાસ પછી, અપીલકર્તા સામે માત્ર આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૭૬ અને કાયદાની કલમ ૩ (૨) (પ) હેઠળ ગુનો માટે અંતિમ અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. આવા અંતિમ અહેવાલ દાખલ કરવા પર, અપીલકર્તા સામે સંજ્ઞાન લેવામાં આવ્યું હતું અને ૨૧.૦૨.૨૦૧૯ પર અપીલકર્તા સામે બિનજામીનપાત્ર વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. અંતિમ અહેવાલ (ચાર્જશીટ) દાખલ કર્યા પછી, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સ્પેશિયલ સેશન્સ ટ્રાયલ નંબર ૨૩/૨૦૧૯ (સ્ટેટ વિરુદ્ધ કાંચન શર્મા) માં આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ અને અધિનિયમની કલમ ૩(૨)(પ) હેઠળ કેસ નોંધવામાં આવ્યો હતો, જે એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ / સ્પેશિયલ જજ, અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, મેરઠની ફાઈલ પર પડતર છે.

૫. અપીલકર્તાએ અહીં, તેમની વિરુદ્ધ જારી કરાયેલ કોન્નિઝન્સ ઓર્ડર (નોંધ લેવાનો આદેશ) (બિન-જામીનપાત્ર વોરંટ) તેમજ એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ / સ્પેશિયલ જજ, અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, મેરઠની ફાઇલ પર પડતર સ્પેશિયલ ટ્રાયલ નંબર ૨૩/૨૦૧૯ ની ફોજદારી કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અરજી કરીને હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો. હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાની એવી રજૂઆત હતી કે, આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ અને અધિનિયમની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળના કથિત ગુના માટે ટ્રાયલ ચલાવવા માટે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કોઈ ગુનો બનતો નથી. હાઇકોર્ટે, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, મુખ્યત્વે એવા આધારે અરજીનો નિકાલ કર્યો છે કે હકીકતોના વિવાદાસ્પદ પ્રશ્નોનો આ તબક્કે સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળ નિર્ણય લઈ શકાય નહીં.

૬. અમે અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલશ્રી સંચિત ગર્ગ અને પ્રથમ પ્રતિવાદી રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ શ્રી અવિરલ સક્સેનાને સાંભળ્યા છે. જોકે બીજા પ્રતિવાદી ફરિયાદીની રજૂઆત કરવામાં આવી છે, તેમ છતાં આ અદાલત સમક્ષ તેના વતી કોઈ હાજરી નથી.

૭. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગર્ગે મુખ્યત્વે એવી દલીલ કરી હતી કે, આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ અને અધિનિયમની કલમ ૩(૨) હેઠળના કથિત ગુના માટે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવા માટે બિલકુલ કોઈ આધાર નથી.

(૫) અધિનિયમ. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તાને મૃતક દ્વારા તેનો પીછો કરીને અને તેની સાથે લગ્નનો પ્રસ્તાવ મૂકીને હેરાન કરવામાં આવી હતી તે સિવાય અપીલકર્તાએ મૃતકને આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેર્યો હોવાનો આક્ષેપ કરવાનો કોઈ આધાર નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઘટનાના દિવસે, એટલે કે, ૦૪.૦૫.૨૦૧૮ મૃતક અપીલકર્તાના ઘરે આવ્યો અને બૂમો પાડવાનું શરૂ કર્યું કે તે અપીલકર્તા સાથે લગ્ન કરશે અને જો તેણીના લગ્નની વિધિ કરવામાં નહીં આવે તો તે ઝેર પીશે. ત્યારબાદ થોડા જ સમયમાં તેણે હાથમાં પકડેલી એક નાની બોટલમાંથી ઝેર પીધું અને બેભાન થઈ ગયો અને ત્યારબાદ હોસ્પિટલમાં તેનું મૃત્યુ થયું. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કલમ ૩૦૬/૧૦૭, આઈ. પી. સી. ના કોઈપણ ઘટકોની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તાને કલમ ૩૭૬, આઈ. પી. સી. અને કાયદાની કલમ ૩ (૨) (વી) હેઠળ ગુના માટે સુનાવણીને આધિન કરી શકાતી નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામગ્રીને ધ્યાનમાં લઈને તે રેકૉર્ડ પર છે તેમ કાયદાની કલમ ૩ (૨) (વી) હેઠળનો ગુનો પણ બનાવવામાં આવ્યો નથી.

૮. બીજી તરફ, પ્રતિવાદી નંબર ૧ – રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે એવી રજૂઆત કરી હતી કે મૃતક અપીલકર્તા સાથે સંબંધ ધરાવતા હતા. તેણીએ મૃતક સાથે લગ્ન કરવાની ના પાડી હોવાથી, મૃતકએ ઝેર ખાઈને આત્મહત્યા કરી છે. તેણી દ્વારા જાળવવામાં આવેલા આ સંબંધને ધ્યાનમાં લેતા, તે આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ના અર્થમાં મૃતક દ્વારા કરવામાં આવેલી આત્મહત્યા માટેના દુષ્પ્રેરણ (ઉશ્કેરણી) સમાન છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તા અને પરિવારના અન્ય સભ્યોએ જાતિસૂચક શબ્દો ઉચ્ચારીને મૃતકને ગાળો આપી હતી, તેથી અપીલકર્તા વિરુદ્ધ અધિનિયમની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળનો ગુનો ચલાવવાની માંગ યોગ્ય છે.

૯. બંને પક્ષોના વિદ્વાન સલાહકારને સાંભળ્યા પછી, અમે વિવાદિત આદેશ અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી અન્ય સામગ્રીનો અભ્યાસ કર્યો છે. ફરિયાદી અને અન્ય સાક્ષીઓના સ્વ-સેવારત નિવેદનો સિવાય કે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે મૃતક અપીલકર્તા સાથે પ્રેમમાં હતો, તે દર્શાવવા માટે અન્ય કોઈ સામગ્રી નથી કે અપીલકર્તા મૃતક સાથે કોઈ સંબંધ જાળવી રહ્યો હતો. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ૦૪.૦૫.૨૦૧૮ ના રોજ ઘટનાના દિવસે મૃતક અપીલકર્તાના ઘરે ગયો હતો અને તેના ખિસ્સામાં રાખેલી નાની બોટલમાંથી ઝેર કાઢીને પી લીધું હતું. માત્ર એટલા માટે કે તેણે અપીલકર્તાના ઘરની સામે ઝેર પીધું હતું, તે પોતે જ મૃતક સાથે

અપીલકર્તાનો કોઈ સંબંધ સૂચવતો નથી. ‘‘પ્રોત્સાહન’’ માં વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાની અથવા ઇરાદાપૂર્વક વ્યક્તિને કોઈ વસ્તુ કરવામાં મદદ કરવાની માનસિક પ્રક્રિયાનો સમાવેશ થાય છે. આરોપી તરફથી આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેરવા અથવા મદદ કરવા માટેના કોઈ સક્રિય કાર્ય વિના, કોઈ પણ વ્યક્તિને આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે કોઈ પણ વ્યક્તિ વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવા માટે એવા સક્રિય અથવા પ્રત્યક્ષ કાર્યની જરૂર છે કે જેનાથી મૃતક પાસે આત્મહત્યા કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ ન બચે અને તે કાર્યનો હેતુ મૃતકને એવી સ્થિતિમાં ધકેલવાનો હોવો જોઈએ કે તે આત્મહત્યા કરવા પ્રેરાય. રેકૉર્ડ પર એવું દર્શાવવા માટે કંઈ પણ નથી કે અપીલકર્તા મૃતક સાથે કોઈ સંબંધ ધરાવતી હતી અને વધુમાં, આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ ના અર્થમાં અપીલકર્તાએ મૃતકને આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેરી હોવાનો આક્ષેપ કરવા માટે બિલકુલ કોઈ સામગ્રી નથી. અધિનિયમની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળના કથિત ગુનાના સંબંધમાં પણ એ નોંધવું જરૂરી છે કે, અપીલકર્તા અને પરિવારના અન્ય સભ્યોએ જાતિસૂચક શબ્દો ઉચ્ચારીને મૃતકને ગાળો આપી હોવાના અસ્પષ્ટ અને પાયાવિહોળા નિવેદન સિવાય, રેકૉર્ડ પર એવું કંઈ નથી જે આ કથિત ગુનાના કોઈ પણ તત્વોને આકર્ષી શકે. ચિત્રેશ કુમાર ચોપરા વિરુદ્ધ રાજ્ય (દિલ્હીની એન.સી.ટી. સરકાર) ૧ના કેસમાં આ અદાલતને ઉશ્કેરણીના પાસા સાથે વ્યવહાર કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો. ઉપરોક્ત કેસમાં આ અદાલતે અભિપ્રાય આપ્યો છે કે આરોપી દ્વારા કોઈ કૃત્ય

કરવા માટે ઉશ્કેરવાનો, ઉશ્કેરવાનો અથવા પ્રોત્સાહિત કરવાનો ઇરાદો હોવો જોઈએ. આ ઉપરાંત, ચુકાદામાં એવું પણ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું કે દરેક વ્યક્તિની આત્મહત્યાની રીત બીજાથી અલગ હોય છે અને દરેક વ્યક્તિનો આત્મસન્માન અને આત્મસન્માનનો પોતાનો વિચાર હોય છે.ઉપરોક્ત ચુકાદામાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે આત્મહત્યાના કેસો સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કોઈ સીધી સૂત્ર નિર્ધારિત કરવું અશક્ય છે અને દરેક કેસ તેના પોતાના તથ્યો અને સંજોગોના આધારે નક્કી કરવો પડશે.(૨૦૦૯) ૧૬ એસસીસી ૬૦૫ ના અમાલેન્દુ પાલ ઉર્ફે ઝાંટુ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યના કેસમાં, આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ ના દાયરામાં કોઈ કેસ લાવવા માટે, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“૧૨. આમ, આ અદાલતે સતત એવો અભિપ્રાય અપનાવ્યો છે કે આરોપીને આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવતા પહેલા, અદાલતે કેસની હકીકતો અને સંજોગોની અત્યંત ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરવી જોઈએ અને તેની સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ, જેથી એ શોધી શકાય કે પીડિત પર કરવામાં આવેલી ક્રૂરતા અને પજવણીએ તેને પોતાનું જીવન ટૂંકાવવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ બાકી રાખ્યો ન હતો. એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે આત્મહત્યા માટે કથિત ઉશ્કેરણીના કિસ્સાઓમાં આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેરણીજનક પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ કૃત્યોનો પુરાવો હોવો જોઈએ.

માત્ર સતામણીના આરોપ પર આરોપી તરફથી ઘટનાના સમયની નજીકમાં કોઈ સકારાત્મક કાર્યવાહી કર્યા વિના જે વ્યક્તિને આત્મહત્યા કરવા તરફ દોરી ગઈ અથવા દબાણ કર્યું, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૫ ની દ્રષ્ટિએ દોષિત ઠેરવવો ટકાઉ નથી.

૧૩. કોઈ કેસને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ ના દાયરામાં લાવવા માટે આત્મહત્યાનો કેસ હોવો જોઈએ અને ઉપરોક્ત ગુનામાં જે વ્યક્તિએ આત્મહત્યાને ઉશ્કેર્યું હોવાનું કહેવાય છે તેણે ઉશ્કેરણીજનક કૃત્ય દ્વારા અથવા આત્મહત્યાને સરળ બનાવવા માટે ચોક્કસ કૃત્ય કરીને સક્રિય ભૂમિકા ભજવી હોવી જોઈએ.તેથી, આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવતા પહેલા, તે ગુના માટે જે-તે વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલ દુષ્પ્રેરણ (ઉશ્કેરણી) નું કૃત્ય પ્રોસિક્યુશન (સરકાર પક્ષ) દ્વારા સાબિત અને પ્રસ્થાપિત કરવું આવશ્યક છે. ” એસ.એસ. છીના વિરુદ્ધ વિજય કુમાર મહાજન અને અન્ય ના કેસના ચુકાદામાં, આ અદાલતે આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનાના આવશ્યક તત્વોનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો. ચુકાદાનો ફરો ૨૫ નીચે મુજબ છે:

“૨૫. પ્રોત્સાહનમાં વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાની અથવા ઇરાદાપૂર્વક વ્યક્તિને કોઈ વસ્તુ કરવામાં મદદ કરવાની માનસિક પ્રક્રિયાનો સમાવેશ થાય છે. આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરવા અથવા મદદ કરવા માટે આરોપી તરફથી કોઈ

સક્રિય કાર્ય વિના, દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ ટકી શકે નહીં. વિધાનસભાનો ઈરાદો અને આ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા કેસોનો ગુણોત્તર સ્પષ્ટ છે કે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૭ હેઠળ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવા માટે ગુનો કરવા માટે સ્પષ્ટ પુરુષ કારણ હોવું જોઈએ. તેમાં સક્રિય કાર્ય અથવા સીધા કાર્યની પણ જરૂર પડે છે જેના કારણે મૃતકને કોઈ વિકલ્પ દેખાતો ન હતો અને તે કૃત્યનો હેતુ મૃતકને એવી સ્થિતિમાં ધક્કેલી દેવાનો હોવો જોઈએ કે તેણે આત્મહત્યા કરી હોય.” રાજીવ થાપર અને અન્ય વિરુદ્ધ મદન લાલ કપૂરના કેસના ચુકાદામાં, આ અદાલતે સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળની જોગવાઈના વ્યાપ પર વિચારણા કરી છે અને સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કાર્યવાહી રદ કરવાની વિનંતીની સત્યતા નક્કી કરવા માટે હાઈકોર્ટે કયા પગલાં અનુસરવા જોઈએ તે નિર્ધારિત કર્યા છે. ચાર પગલાં ધરાવતો ફકરો ૩૦ નીચે મુજબ છે:

“૩૦. ઉપરોક્ત ફકરામાં દર્શાવાયેલા પરિબળોના આધારે, અમે કલમ ૪૮૨ સીઆરપીસી હેઠળ હાઈકોર્ટમાં નિહિત શક્તિનો ઉપયોગ કરીને આરોપી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી રદ કરવાની વિનંતીની સત્યતા નક્કી કરવા માટે નીચેના પગલાંઓનું વર્ણન કરીશું:

૩૦.૧. પહેલું પગલું: આરોપી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી

સારી, વાજબી અને નિર્વિવાદ છે એટલે કે સામગ્રી ઉત્કૃષ્ટ અને દોષરહિત ગુણવત્તાની છે?

૩૦.૨.પગલું બે:શું આરોપી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાં સમાવિષ્ટ દાવાઓને નકારી કાઢશે, એટલે કે ફરિયાદમાં સમાવિષ્ટ તથ્યાત્મક દાવાઓને નકારી કાઢવા અને નકારી કાઢવા માટે સામગ્રી પૂરતી છે, એટલે કે સામગ્રી એવી છે કે જે વાજબી વ્યક્તિને આક્ષેપોના તથ્યાત્મક આધારને ખોટા ગણાવીને નકારી કાઢવા અને નિંદા કરવા માટે સમજાવશે?

૩૦.૩.ત્રીજું પગલું:શું આરોપી દ્વારા જે પુરાવાઓ (સામગ્રી) પર ભરોસો મૂકવામાં આવ્યો છે તેનું પ્રોસિક્યુશન/ફરિયાદી દ્વારા ખંડન કરવામાં આવ્યું નથી; અને/અથવા શું તે પુરાવાઓ એવી પ્રકૃતિના છે કે જેનું પ્રોસિક્યુશન/ફરિયાદી દ્વારા વ્યાજબી રીતે ખંડન કરી શકાય તેમ નથી?

૩૦.૪.ચોથું પગલું:શું ટ્રાયલ સાથે આગળ વધવાથી કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ થશે, અને તે ન્યાયના હેતુઓને પૂર્ણ કરશે નહીં?

૩૦.૫.જો તમામ પગલાંનો જવાબ હકારાત્મક હોય, તો હાઈકોર્ટના

ન્યાયિક વિવેકે તેને સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળ મળેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને આવી ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવા માટે પ્રેરિત કરવી જોઈએ. સત્તાનો આવો ઉપયોગ, આરોપીને ન્યાય આપવા ઉપરાંત, અદાલતનો કિંમતી સમય પણ બચાવશે, જે અન્યથા આવી ટ્રાયલ (તેમજ તેમાંથી ઉદ્ભવતી કાર્યવાહી) ચલાવવામાં વેડફાશે, ખાસ કરીને જ્યારે એ સ્પષ્ટ હોય કે તેનું પરિણામ આરોપીને દોષિત ઠેરવવામાં આવવાનું નથી.”

૧૦. આ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત ગુણોત્તરને લાગુ કરીને, અમે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરી છે અને હાથ પરના કેસની હકીકતોની તપાસ કરી છે. મૃતક અપીલકર્તાના સંબંધમાં હતા તે નિવેદન સિવાય, તે દર્શાવવા માટે કોઈ સામગ્રી નથી કે અપીલકર્તા મૃતક સાથે કોઈ સંબંધ જાળવી રહ્યો હતો. હકીકતમાં, અગાઉ જ્યારે મૃતક અપીલકર્તાનો પીછો કરી રહ્યો હતો, ત્યારે અપીલકર્તા તેના પિતા સાથે પોલીસ સ્ટેશનમાં ગયો હતો અને મૃતક દ્વારા અપીલકર્તાને કરવામાં આવતા ફોન વિશે ફરિયાદ કરી હતી. ૦૫.૦૭.૨૦૧૮ પર નોંધાયેલા એસ. આઈ. મનોજ કુમારના નિવેદન પરથી પણ આ જ વાત સ્પષ્ટ થાય છે. તેમણે નોંધાયેલા નિવેદનમાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે પિતા અને અપીલકર્તા પોલીસ ચોકી ગયા હતા અને મૃતક વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરી હતી, જે સતત કી.એ.@એસ.એલ.પી.(કી)નં.૭૫૫૪/૨૦૧૮ દ્વારા અપીલકર્તાને ફોન કરીને અને ધમકી આપીને કે તેણી તેની સાથે લગ્ન કરે, નહીં

તો તે મરી જશે. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી આવી સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને અને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૦૭ ના અર્થમાં કોઈ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તા સામે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૭૬ અને કાયદાની કલમ ૩ (૨) (વી) હેઠળ કથિત ગુના માટે આગળ વધવાનો કોઈ આધાર નથી. અપીલકર્તાને કોઈપણ વિશ્વસનીય સામગ્રી વિના ફોજદારી સુનાવણીનો સામનો કરવા માટે દબાણ કરવું એ ન્યાયનો ઉપહાસ હશે.

૧૧. તેને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો મત છે કે ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને નકારી કાઢવામાં ભૂલ કરી છે અને માત્ર એ તારણ નોંધ્યું છે કે તથ્યાત્મક વિવાદોને ધ્યાનમાં રાખીને કલમ ૪૮૨, સી.આર.પી.સી. હેઠળની અરજીમાં તેનો નિર્ણય લઈ શકાતો નથી.

૧૨. ઉપરોક્ત કારણોસર, આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને અરજી નં. ૨૭૬૬૨/૨૦૧૮ માં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ દ્વારા ૧૮.૦૭.૨૦૧૮ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, તારીખ ૨૧.૦૨.૨૦૧૮ નો આદેશ/(બિન-જામીનપાત્ર વોરંટ) તેમજ એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ / સ્પેશિયલ જજ (એસ.સી. અને એસ.ટી અધિનિયમ), મેરઠની અદાલતમાં પડતર ક્રાઈમ નંબર ૦૨૭૮/૨૦૧૮ માંથી ઉદ્ભવતી સ્પેશિયલ ટ્રાયલ નંબર ૨૩/૨૦૧૮ (સ્ટેટ વિરુદ્ધ કાંચન શર્મા) ની આઈપીસીની કલમ

૩૦૬ અને અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ)
અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૩(૨)(૫) હેઠળની કાર્યવાહી રદ કરીને, સદર
અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલની મંજૂરી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====